SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2384

av Patrick Reslow m.fl. (SD)

En gymnasieskola och vuxenutbildning i världsklass

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga att svensk gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning ska få ett statligt huvudmannaskap och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde beakta att gymnasieskolan behöver stärkt ledarskap och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga att reformera och utveckla lärlingsutbildningarna och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga att se över dimensioneringen av utbud och placeringen av gymnasieskolor och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde verka för en utökad och förtydligad studie- och yrkesvägledning i gymnasieskolan och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde verka för att universitets- och högskolelärare ska ha möjlighet att undervisa på gymnasiet och tillkännager detta för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde verka för att införa en tvåårig yrkesskola för elever som inte är behöriga till nationellt program, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beakta möjligheten att i större utsträckning anpassa undervisningen för högpresterande och särbegåvade elever i svensk gymnasieskola och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga att se över regelverket för gymnasiearbetet i syfte att få till stånd gemensamma riktlinjer och tydligare struktur för vad som ska krävas för godkänt betyg och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde verka för att förbättra organisationen och inriktningen inom vuxenutbildningen och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga att riva upp beslutet om en förenklad betygsskala inom vuxenutbildningen och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde verka för att komvux som särskild utbildning ska vara en egen skolform och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Som ett litet och exportberoende land är det av yttersta vikt att Sverige är en världsledande kunskapsnation. När ett flertal asiatiska länder satsar hårt på utbildning kopplat till teknologin måste även Sverige anstränga sig mer för att ha en skola i världsklass. Utvecklingen har däremot tenderat att gå åt fel håll. Från att svensk grund- och gymnasieskola en gång var något som övriga västeuropeiska länder såg som ett föredöme och framgångsexempel, står svensk skola i dag inför en rad problem som måste åtgärdas om vi vill fortsätta att vara en kunskapsnation av rang.

En lång rad internationella undersökningar visar en negativ utvecklingslinje över tid vad avser prestationer och kvalitet. Det gäller inte minst kunskapsutvärderingen Pisa (Programme for International Student Assessment). Några av de områden där det behövs kraftfulla åtgärder kan identifieras: genomströmningen, ordningsproblematiken, bristande förkunskaper och kopplingen till universitet, högskola och arbetsliv.

Sverigedemokraterna har under förra mandatperioden inom ramen för Tidösamarbetet påbörjat samt även genomfört en rad nödvändiga reformer för skolväsendet. Samarbetet har huvudsakligen riktats mot grundskolan, men en utredning om gymnasieskolans framtida utformning tillsattes under våren 2026.

Först och främst måste det ställas högre krav på de elever som lämnar grundskolan och söker sig till landets gymnasieutbildningar. Grundskolan måste överlämna eleverna med tillräckliga baskunskaper så att inte gymnasieskolan blir reparationsverkstad för det som grundskolan inte lyckats med. Problemet med glädjebetyg i grundskolan innebär också svårigheter för elever att klara gymnasiestudierna. Gymnasieutbildningen ska präglas av bildningsideal och högt ställda förväntningar på eleverna. Ambitionsnivån behöver därför höjas generellt. Mer måste till än svepande målsättningar om att ”fler elever ska nå målen”. Gymnasieskolan måste också bli betydligt bättre på att utbilda högpresterande och särbegåvade elever.

Grundskolans ordningsproblem har dessvärre smittat av sig på gymnasieskolan. Exempelvis finns allvarliga brister i ordning och studiero även på gymnasieskolorna – på många håll har skolmiljön varit stökig och otrygg. Sverigedemokraterna och regeringen har under förra mandatperioden skapat bättre förutsättningar för lärare att hålla ordning på lektionerna, men arbetet är långt ifrån slutfört. Skolan ska ses som vilken arbetsplats som helst, och arbetsmiljön ska vara lika god som på andra arbetsplatser. Elever som mobbar och hotar andra elever eller lärare ska omgående flyttas och lärarna ska ges alla verktyg som behövs för att hålla ordning.

Gymnasieskolans kunskapsuppdrag och utbildningens koppling till arbetsmarknadens behov eller fortsatta studier måste bli tydligare. Arbetsmarknaden behöver kvalificerad arbetskraft och Sverige behöver få fram fler världsledande forskare. Studie- och yrkesvägledningen måste bli tydligare och vassare för att styra in eleverna på en lämplig utbildning. Gymnasieskolan behöver utveckla ett starkt samarbete med det lokala näringslivet för att ytterligare förbättra relationerna med arbetslivet och framför allt teknikföretag. Det är önskvärt med en tidig utvecklingslinje för eleven, att skolan är förväntansfull och ansvarsfull där tydliga krav ställs.

Ledarskapet behöver vara tydligt och läraryrket ska vara eftertraktat. En hög kunskapsnivå med tydliga kunskapskrav och återkommande kvalitetskontroller ska säkerställas.

Fler elever måste välja yrkesprogram på gymnasiet. Det är viktigt att de regionala planer som tas fram av Skolverket inom ramen för dimensioneringsarbetet också följs.

Studieplatserna på samhällsvetenskapligt och ekonomiskt program måste minska till förmån för en utbyggnad av yrkesprogrammen.

Vuxenutbildningen är starkt kopplad till gymnasieskolan. Sverige är unikt med det utbildningsväsende och de möjligheter vi har till vidareutbildning som vuxen. Där utbildning, arbetsmöjligheter, studievägledning eller elevers egna val inte matchats fyller vuxenutbildningen en viktig plats. Som vuxen ska det också vara möjligt att byta inriktning. Vuxenutbildningen behöver vara väl utbyggd och organiseras om, och satsningar behöver göras där brister finns på arbetsmarknaden. Vuxenutbildningen får däremot aldrig bli en ursäkt för att inte ta ansvar för studierna under gymnasietiden.

Staten som huvudman för gymnasieskolan och vuxenutbildningen

1. Den svenska skolan är en nationell angelägenhet och utgör en omfattande del av den svenska välfärden. År 1991 kommunaliserades den svenska skolan med decentralisering som syfte, men där staten fortfarande skulle ange de mål som skulle uppnås och utföra kontroller av måluppfyllelse. På 1990-talet infördes även nya läro- och kursplaner med målbeskrivningar, men utan direktiv om vad undervisningen skulle innehålla eller hur den skulle gå till. Det fick utformas lokalt med stor spridning och skillnader i kvalitetsnivå som följd. Kommunaliseringen fick i själva verket katastrofala följder. Kontroller av måluppfyllelse fick till en början ett alldeles för litet utrymme. Inte förrän efter valet 2006 förstärktes Skolinspektionen. Detta på grund av att elevernas resultat under flera år i internationella kunskapsmätningar visat sig sjunka, liksom att variationer i kvalitet och resultat uppstått inom och mellan kommuner och skolor. Dessutom har detta byggts på med en ökad oreda med hot, våld, otrygghet, bristande studiero och på många skolor en oklar uppfattning om vad som gäller för upprätthållande av ordningen. Ovanpå detta har en omfattande migration till Sverige skett, vilket medfört en snabbt ökande elevkull i många skolor där resurser inte funnits för att ta hand om skolans uppgifter i takt med förändringarna. Detta misslyckande har pågått under decennier utom kontroll för beslutsfattarna och medfört en stor splittring i skolan.

Gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen borde liksom grundskolan ha staten som huvudman så att skolor får mer enhetliga förutsättningar för sin verksamhet och för att kunna hålla en jämn och hög kvalitetsnivå. Detta ger elever, rektorer, lärare och annan skolpersonal mer likvärdiga förutsättningar och ökar möjligheterna att planera och genomföra verksamheten. Fler vinster är att det förbättrar utgångspunkterna för kontroller, uppföljning och återkoppling samt medverkar till återupprättande av

statusen för skolan i stort och för lärarprofessionen. Kommuner får därigenom bättre översyn över sina skolverksamheter. Regeringen borde därför överväga att svensk gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning ska få ett statligt huvudmannaskap.

Gymnasieskolan behöver ett stärkt ledarskap

2. Det är viktigt att rektorer har såväl ledarskapskompetens som pedagogisk kompetens. Enligt skollagen får enbart den som genom utbildning och erfarenhet förvärvat pedagogisk insikt anställas som rektor. Det kan, men behöver inte innebära att den person som erhåller en rektorstjänst ska ha arbetat som lärare för att få en rektorstjänst. Rektorn har en ledande funktion att fylla; huvuduppgiften är att leda verksamheten. Genom ett nära samarbete med lärarkollegiet kan rektorn skapa förutsättningar för lärarkollegiet att utveckla den pedagogiska verksamheten. Rektorer ska liksom lärare kontinuerligt fortbilda sig. Regeringen borde därför beakta detta i sitt fortsatta arbete.

Lärlingsutbildningar

3. I såväl Danmark som Tyskland finns väl fungerade lärlingsutbildningar, som till skillnad från den svenska varianten är hårdare knutna till arbetsplatsen än till skolan. Vi menar att lärlingsutbildningarna måste reformeras. Ett hantverksyrke lär man sig bäst på arbetsplatsen, inte i skolan. Vi vill därför att fler gymnasieutbildningar till hantverksyrken ska ske inom ramen för lärlingsutbildning och att de ska avslutas med ett gesällprov samt att det ska införas möjligheter till anställning under utbildningstiden. Vi vill även utreda en form av lärlingsanställningar riktade till arbetssökande. Regeringen borde därför överväga att reformera och utveckla lärlingsutbildningarna.

Dimensionering av gymnasieprogram och gymnasieskolor

4. Det finns en tendens till att varje kommun startar egna gymnasieskolor i stället för att samarbeta med andra kommuner och huvudmän. Denna utveckling är kostnadsdrivande och riskerar även att försämra kvaliteten på gymnasieprogrammen. Av denna anledning måste såväl styrningen av antalet platser på de olika gymnasieprogrammen som utbudet och placeringen av gymnasieskolor dimensioneras bättre. Vi anser att den dimensionering som gjorts inom ramen för yrkeshögskolan kan tjäna som exempel. Regeringen borde därför överväga en utredning av styrningen av antalet platser på gymnasieprogrammen samt se över dimensioneringen av utbud och placeringen av

gymnasieskolor. De fristående skolorna ska på lika villkor vara fullt ut delaktiga i denna process.

Utökad och förtydligad studie- och yrkesvägledning

5. En så effektiv matchning av arbetskraft och arbetsmarknad som möjligt är av stor vikt. För att kunna skapa en högre grad av matchning måste därför studievägledningen och yrkesvägledningen stärkas och effektiviseras. Elever behöver få möjlighet och stöd i att hitta rätt i valen av vidareutbildning till framtida yrkesvägar. Studie- och yrkesvägledarnas roll och ansvar behöver förtydligas och samordnas, kompetensutveckling behöver möjliggöras och digitalt vägledningsstöd behöver utvecklas.

Gymnasieskolan ska ha en stark koppling till universitet, högskolor och arbetsmarknad. Det är av vikt att skolans olika professioner samverkar inom områden som berör yrkeslivet och de områden som studie- och yrkesvägledare ansvarar för. Regeringen borde därför verka för en utökad och förtydligad studievägledning i gymnasieskolan.

Universitets- och högskolelärare ska ha möjlighet att undervisa på gymnasiet

6. Banden mellan gymnasium, universitet och högskola måste stärkas. Många universitet och högskolor har ämnesskickliga och erfarna lärare som skulle bli en tillgång på gymnasiet där det råder brist på lärare i matematik, teknik och naturvetenskapliga ämnen. Tyvärr föreligger byråkratiska hinder för detta, eftersom lärarna på universitets- och högskolenivå kan sakna formell behörighet att undervisa på gymnasiet. Dessutom finns en sorts tröskel i det faktum att gymnasierna finansieras kommunalt medan högskolorna finansieras av staten. Löneläget är som regel också lägre på gymnasiet.

Incitament ska därför ges för att underlätta så att kvalificerade lärare från universitet och högskolor får möjlighet att undervisa på gymnasiet. Efter lämplighetsprövning och en kortare introduktionskurs skulle de kunna erbjudas möjligheten att med bibehållen lön delta i undervisningen på gymnasiet som behöriga lärare. Denna undervisning kan kombineras med forskning och ordinarie undervisning på universitets- och högskolenivå. Regeringen borde därför verka för att universitets- och högskolelärare ska ha möjlighet att undervisa på gymnasiet.

Inför en tvåårig yrkesskola för elever som inte är behöriga till nationellt program

7. Idag lämnar en stor andel elever grundskolan utan behörighet till gymnasieskolans nationella program. Även om det nya betygssystem, med slopat krav på viss kunskapsnivå i specifika ämnen, som är tänkt att införas från och med höstterminen 2028 leder till att denna siffra förbättras, kommer det ändå att finnas en stor grupp elever som saknar förmågan att tillgodogöra sig utbildning. För dessa elever vill vi införa en från övriga yrkesprogram avskild tvåårig yrkesskola där syftet är att eleverna ska kunna få enklare jobb efter examen.

Stärk utbildningen för högpresterande och särbegåvade elever

8. Svensk skola har präglats av ett starkt fokus på elever som är i behov av stöd för att klara av undervisningen. Även högpresterande och särbegåvade elever har behov. De behöver ges möjligheter till en högre studietakt och större utmaningar. Sveriges skolsystem – inte minst i gymnasieskolan – behöver slå vakt om dessa elever och erbjuda dem avancerad och högkvalitativ utbildning för att kunna attrahera dem att fortsätta att studera, forska och arbeta i Sverige. Samtliga huvudmän ska därför säkerställa att högpresterande och särbegåvade elever ges förutsättningar att utvecklas vidare. Regeringen borde beakta möjligheten att i större utsträckning anpassa undervisningen för högpresterande och särbegåvade elever i svensk gymnasieskola.

Tydligare struktur och riktlinjer för gymnasiearbetet

9. Gymnasiearbetet är en obligatorisk kurs som omfattar 100 poäng. Gymnasiearbetet kan göras individuellt eller i grupp, det finns ingen specifik kursplan och bedömningen görs med betygen E eller F. På de högskoleförberedande programmen utgörs gymnasiearbetet av en skriftlig uppsats, men några gemensamma riktlinjer och strukturer saknas. Dessutom är samspelet mellan gymnasieskolan och universitet/högskolor alldeles för svagt för att göra gymnasiearbetet till den träning inför högre studier som det är tänkt att vara. Regeringen borde överväga att se över regelverket för gymnasiearbetet på de högskoleförberedande programmen i syfte att stärka kopplingen till högre studier samt att stärka riktlinjerna och strukturen för gymnasiearbetet för att tydliggöra vilka krav som ställs för godkänt betyg.

Förbättra organisationen och inriktningen inom vuxenutbildningen

10. Det finns ett starkt värde i att ha en vuxenutbildning som håller hög kvalitet och som förbereder eleverna för framtida yrken eller studier. Vi är positiva till möjligheten att även senare i livet kunna omskola sig för att bli mer attraktiv på en föränderlig arbetsmarknad. Detta gäller såväl de som saknar grundläggande utbildning som de som har en längre utbildning bakom sig.

Gymnasieskolans uppdelning mellan studieförberedande och yrkesinriktade program kräver en väl utbyggd vuxenutbildning. En person som valt att läsa ett yrkesförberedande program måste ges möjlighet att läsa in de ämnen som saknas för att kunna byta yrkesinriktning och välja en väg inom högre utbildning. Vuxenutbildningen är ett viktigt redskap för att säkerställa att befolkningen är väl utbildad enligt de krav som arbetsgivarna ställer och de behov som finns.

Dessvärre är dagens system för vuxenutbildning spretigt. Kommunerna driver, upphandlar och står för utbildningen. Regelverken skiljer sig åt mellan olika kommuner. Det gör att företag har det besvärligt vid rekrytering. Statligt huvudmannaskap gynnar näringslivet eftersom mer tid kan läggas på att bygga utbildningskvalitet inom utbildningarna, till gagn för näringslivet. Samtidigt innebär det att företagen behöver lägga mindre tid på anpassning till olika kommuners regelverk.

Vuxenutbildning ska stärka kompetensen för bristyrken på marknaden. Ökade satsningar på utbildningsplatser inom vuxenutbildningen behövs inom gruvnäringen, gärna i anslutning till orter där gruvnäring finns. Det behövs även bättre satsningar på utbildningsplatser för att tillgodose den viktiga stålindustrin. Delar av dessa utbildningar kan drivas på distans. Kraftiga satsningar behövs göras på utbildning av yrkesförare inom hela vägtransportsektorn för att åtgärda den brist som råder idag och växer under kommande år. Detsamma gäller för skogsindustrin, där arbetskraft saknas inte minst på glesbygden, med svårighet för branschen att rekrytera kunnig personal. Regeringen borde därför verka för att förbättra organisationen och inriktningen inom vuxenutbildningen.

Höga krav och förväntningar även inom vuxenutbildningen

11. En förenklad betygsskala för komvux började gälla den 1 januari 2022. Sverigedemokraterna anser att det måste råda likhet mellan studier i den allmänna grund- och gymnasieskolan och komvux på motsvarande nivå. Införandet av en förenklad betygs-

skala står i strid med denna övergripande princip. I stället införs snarare en ordning som gynnar vissa målgrupper, inte minst nyanlända och elever med bristande kunskaper i svenska språket. Det är inte rimligt att man sänker trösklarna för denna målgrupp och därmed gör det betydligt lättare att komma in på en gymnasieutbildning eller att erhålla en gymnasieexamen. Regeringen borde överväga att riva upp beslutet om en förenklad betygsskala inom vuxenutbildningen.

Komvux som särskild utbildning ska vara en särskild skolform

12. Vi anser att det var ett stort misstag att låta Komvux som särskild utbildning upphöra som särskild skolform och uppgå i den ordinarie vuxenutbildningsverksamheten. Det kommer att få oönskade konsekvenser för kvaliteten på utbildningarna, samtidigt som det finns en överhängande risk för att dessa elever blir marginaliserade. Vi delar den kritik och oro som framfördes av en rad remissinstanser under beredningen av den lag som trädde i kraft den 1 juli 2020. Vi är också djupt bekymrade över att denna målgrupp riskerar att få stå tillbaka för andra målgrupper med den nya prioriteringsordningen för Komvux. Vi vill därför riva upp beslutet att låta Komvux som särskild utbildning vara en del av den ordinarie vuxenutbildningsverksamheten. Regeringen borde således verka för att Komvux som särskild utbildning ska vara en egen skolform.

Patrick Reslow (SD)

Tobias Andersson (SD) *Anders Alftberg (SD)*

Robin Lennartsson (SD)